

A könyv a modern társadalom fejlődésében

Lapunk 1973. évi 4. számában (457-458. p.) hirt adtunk arról, hogy Belgrádban 1973. április elején avatták fel az új Szerb Nemzeti Könyvtárat, s hogy ebből az alkalomból nemzetközi szemináriumot is rendeztek "A könyv a modern társadalom fejlődésében" címmel. Most kezünkben van a konferencia előadásait tartalmazó kötet, az alábbiakban ennek közöljük kivonatát. (A tömörítés ANGYAL Erzsébet munkája).

"A szakembereknek ezen a maga műfajában egyedülálló vállalkozásán Jugoszláviában először vettek részt a könyvtárosok mellett a tudomány és a kultúra dolgozói, közéleti személyiségek, kiadó- és könyvterjesztő vállalatok képviselői valamennyi jugoszláv köztársaságból, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehszlovákia, NDK, Franciaország, Hollandia, Olaszország, Kanada, Magyarország, Lengyelország, NSZK, SZU, Svájc, Tunisz és Anglia könyvtárügyi szakemberei, valamint az IFLA és az UNESCO képviselői. A szeminárium célja annak megvitatása volt, hogyan hatnak a különböző tényezők a könyvkiadásra és könyvterjesztésre, milyen pótolhatatlan szerepe van a könyvnek a képzésben és a tudományos munkában, milyen a viszonya a korszerű tömegkommunikációs eszközökhöz – a rádióhoz, a filmhez, a televízióhoz.

Bár a nemzetközi találkozók eredményei csak bizonyos idő elmúltával kaphatnak igazi értékelést, úgy gondoljuk, hogy a szemináriumon egyetértés alakult ki abban, hogy a könyv iránti "szomj" még egyre folytatódik, ha figyelembe vesszük az ujonnan felszabadult népek világát és a (felnőtt) analfabéták 900 milliós seregét. A társadalomnak viselnie kell a felelősséget annak biztosításáért, hogy minden ember számára elérhető legyen a könyvek használatának lehetősége, hogy a könyv mindennapi életük alkotórészévé váljon; hogy a könyv a lehető leggyorsabban megtalálja az utat az olvasókhoz annak következtében, hogy a szerző-kiadó-könyvkereskedelem-könyvtár láncolat mindegyik tényezője teljesíti kötelességét, hiszen a könyv a fordulatot hozó modern technikai eszközök mellett továbbra is felülmulthatatlan tömegkommunikációs eszköz marad.

Tényezők egész "láncolata" létezik, melyek megfelelnek annak a szerepnek, melyet a könyv a modern társadalom fejlődésében betölt – a szerzőtől egész a könyvtárárig. A különböző országokban e vonal egyes "láncszemei"

kisebb vagy nagyobb mértékben különböznek. Az utóbbi években az egyes faktorok közötti viszony néha válságba jutott és ez lassította a könyv terjedését, pontosabban tömeges használatát. A fentemlített tévedésektől, s válság okaitól függetlenül megoldást kell találni a könyv fejlődése érdekében. A Nemzetközi Könyvév, mely az UNESCO hivatalos értékelése szerint nagyszerű eredményekkel járt és sok hasznos és fontos vállalkozást indított el azzal a céllal, hogy meggyorsuljon a könyv terjedése világszerte, megvalósította a kiadók régi álmát: meghozta a "The Charter of the Book" elfogadását, amiben hivatalos szervezet fejezte ki a könyv jövőjébe vetett hitét.

Abból kiindulva, hogy korunkban a nemzeti könyvtermés legnagyobb fogyasztói a könyvtárak, hangsúlyozták a kiadók és könyvtárak közötti együttműködés javításának és szorosabbá tételének szükségességét. Ezzel kapcsolatban azt vették figyelembe, hogy sok országban a könyvtárak foglalják el a legfontosabb pozíciót a könyvvvel kapcsolatos területeken. A nyugati országok többségében a könyvtárak vásárolják meg a gyerekkönyveket pl. egész 90 százalékgig felmenő arányban, az USA-ban pedig a könyvtermés fele kerül nyilvános intézményekbe. A szocialista országokban a helyzet még jobb: ahogy a Szemináriumon elhangzott, 1973-ban a SZU-ban kb. 100 mű mintegy 500 ezer példány kizárólag a könyvtárak számára lett kiadva. Következésképp szükséges, a széleskörű együttműködés a könyvtárak és kiadók között annál is inkább, mert ezzel kizáródik az érdekellentét lehetősége, sőt az is elhangzott, hogy bizonyos országokban a könyvtári hálózat a könyvkiadás éltető ereje.

A könyv használatának, olvasásának megszervezése a könyvtárak egyik alapvető feladata, tehát előfeltétel jó könyvtárhálózat megléte, hogy a könyv valóban elérhető legyen az olvasók széles köre számára.

Tekintélyes szakemberek véleménye szerint az olvasás társadalmi jelenség, egyáltalán nem individuális folyamat, ahogy ezt gyakran megjegyzik. A modern életkörülmények, az információáradat, a kultúra demokratizálódása és a termelés egyre bonyolultabb volta az olvasás iránti társadalmi igényt erősítik és oda vezetnek, hogy az olvasás a mindennapi élet elválaszthatatlan része lesz – hangzott el a Szemináriumon. Az olvasás folyamatában az ember meghatározott szociális-pszichológiai viszonyba kerül a könyvvel – Robert Escarpit szavait idézve: "Az olvasás terjedése, a könyv iránti szükséglet egyáltalán nem semleges dolog. Igen szoros kapcsolata van az ideológiával. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a tudományos forradalom Angliában, a felvilágosult racionalizmus Franciaországban, a marxizmus eszméi a SZU-ban kezdettől szíves könyvkulturára alapozták sikerüket."

Sok országban speciális intézetek foglalkoznak a könyv használatának tanulmányozásával, megvizsgálják az olvasásnak a szabadidőstruktúrában elfoglalt helyét és a kölcsönhatást a könyv és a tömegkommunikáció más eszközei között. Ezek a vizsgálódások a tömegolvasás fejlődésének útját világítják meg és prognózist adnak. Természetesen a tömegolvasás szervezetének nemzeti rendszerében az alapvető intézmények a könyvtárak, melyek a könyv terjesztésével kapcsolatos feladataikat, szerepüket új, korszerű módon értelmezik.

A könyv a legrégibb, de ma már egyáltalán nem egyedüli információs eszköz. A huszadik század igen sok újat hozott az információátadás területén. A rádió, a film, a televízió megjelenése, nagyszerű lehetőségeik és erős befolyásuk a hallgatóságra oda hatottak, hogy az utóbbi években igen gyakran tárgyalták a könyv és a többi tömegkommunikációs eszköz viszonyának kérdését. De a könyvtárosok, kulturszociológusok értékelése arról győz meg bennünket,

hogy nincs ok az aggodalomra. Annak ellenére, hogy a rádió, a film és főleg a televízió az információ egyes területeit meghódították, amelyeken a könyv hosszú évtizedeken át vitathatatlan egyeduralmat élvezett – a könyv mégis közvevítő maradt az ismeretek átadásában, sőt szélesítette is hatókörét. A könyv- és folyóiratcímek és példányszámok világszerte tapasztalható állandó növekedésének körülményei között nem lehet szó a tömegkommunikációs eszközök közti konkurenciáról és főleg a könyv valamiféle haldoklásáról. Csupán arról, hogy meg kell találni a lehető legracionálisabb együttműködést a tömegkommunikációs eszközök és a közölük kétségtelenül legfontosabb eszköz, a könyv között.

"A könyv a modern társadalom fejlődésében" c. nemzetközi szeminárium meggyőzően erősítette meg a könyvnek mint kulturális értéknek primátusát, azt a tényt, hogy alapvető fontossága van a korszerű társadalom fejlődésében, függetlenül a gazdasági fejlettség fokától, de tükrözve az egyes országok társadalmi-politikai különbségeit és a lakosság műveltségében meglévő eltéréseket.

Tekintettel a Szeminárium nagy jelentőségére, a jelen kötetben közzé tesszük az elhangzás sorrendjében a Szeminárium előadásait és beszámolóit.

A KÖNYV ÉS KÖNYVTÁRÜGY HELYZETE A SZERB SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN Szvesztiszlav DJURIC

Nem tekintve a kiadói tevékenységnek azt a kétségtelen haladását, melynek alapján Jugoszlávia a közepesen fejlett országok közé tartozik – noha 1971-ben, amikor 9815 művet jelentetett meg, a tizedik helyet foglalta el a világon – az utóbbi években egyre inkább viták folynak a könyv szabályozatlan helyzetéről, a kiadói tevékenység válságáról, a könyvnek mint a kulturális fejlődés eszközeinek mellőzéséről.

A könyvhöz való viszony és a könyv társadalmi-gazdasági helyzete nem haladtak együtt a társadalmi fejlődés ütemével, megszakadtak a kapcsolatok a szerző – kiadó – könyvtáros – olvasó vonal komponensei között, egyenetlenül nőttek a könyvtári állományok. Az elemzések kimutatták, hogy Szerbiában 4748 könyvtár van (3034 iskolai, 1714 tudományos, szak, főiskolai és közművelődési), az összállomány 17 522 344 kötet, ami négymillió példánnyal kevesebb, mint Jugoszlávia évi könyvtermése. Szerbiában egy lakosra 2,01 könyv jut, s ez lényegesen alacsonyabb a kisebb könyvkiadási országok közepes mutatóinál.

Ezt a helyzetet nyugtalanítóknak itélve a szerb könyvtáros-kongresszus 1971. októberében elfogadta a könyvtárügy fejlesztésének tízéves programját. Ez a vállalkozás, melynek megvalósításában könyvtári dolgozók mellett részt vesznek a köztársaság illetékes szervei is, azt tűzte ki céljául, hogy 1980-ra behozza a lemaradást és gyökeres változást hajt végre a könyvtárügyben. A könyvtárügy fejlesztésének programja keretében fontos szerepet kap a Nemzeti Könyvtár. Ez új épületének megnyitása révén és anyagi fejlesztés eredményeképp biztosítja a feltételeket új munkaerőstruktúra számára, ezenkívül a megfelelő ágazati és szervezeti feladatok ellátását is vállalja.

Az audiovizuális kommunikációs eszközök gyors fejlődésétől a könyv jövője bizonytalanná válik. Az említett eszközökkel egyre többen élnek, de ennek ellenére nem indokolt aggódni a könyv sorsa miatt akkor, amikor egy sor országban a rádió- és televíziós készülékek száma csak 4-5%-kal nő évente, az egész világon folyó intenzív képzés miatt a könyvkiadás viszont sosemláttott méretekben emelkedik. Nagyon gyorsan nő a papírszükséglet, a könyv- és folyóiratkiadásban nincs pangás.

Csak hogy annak ellenére, hogy 1970-ben a könyvkiadás az egész világon 500 000 művet, 7-8 milliárd példányt tett ki, ennek 43%-a Európában jelent meg a Szovjetuniót még nem is számítva. Így az emberiség négyötöde szószent könyv nélkül él.

Feladatainknak, felelősségünknek arra kell irányulnia, hogy a könyv a lakosság minden rétegéhez eljusson, terjedése a világ minden részén egyensúlyban legyen. Nemcsak a film, a rádió, a televízió megjelenése szülte a könyv jövőjével kapcsolatos kétségeket. Előidézte az a jelenség is, hogy az emberek, főleg a felnőttek egyre kevesebbet olvasnak. Ezért feltétlenül szükséges a közművelődési könyvtárak rendszerét olyan képzett könyvtárosokkal ellátni, akik képesek népszerűsíteni a könyvet és az olvasást még gyermekkorban. A könyvtárnak dinamikus, mozgékony intézménynek kell lennie, állományát állandóan fel kell ujtania, a könyveknek feltétlenül el kell jutniuk az olvasók kezébe.

Az új típusú könyvtárra többféle új feladat hárul. Mindenekelőtt az infrastruktúra kiépítése fontos, fejlődő könyvtárhálózat, kötelempéldány-szolgáltatás, nemzeti bibliográfia – bázisként pedig jól szervezett nemzeti könyvtár.

Nyilvánvaló, hogy az audio-vizuális információs eszközök mellett, amelyek nem tudnának létezni az írott szó nélkül, a könyv is megmarad információs eszköznek, mely lehetővé teszi az események kronológiai rendjének kiszámítását, az ismételt interpretálást és a retrospektív kritikát.

AZ OLVASÁS SZOCIÁLIS PROBLÉMÁI

Ogan Sztepanovics CSUBAR'JAN

A Nemzetközi Könyvév folyamán lezajlott számos vállalkozásból adódó tapasztalatok az olvasás elméletének és gyakorlatának terén arra köteleznek bennünket, hogy újra a könyv és olvasás kiapadhatatlan témájához forduljunk, megvizsgálva a megtett utat és kísérletet tegyünk meghatározni az "ember és könyv" kommunikációs kapcsolat további fejlődésének útjait.

A könyv körforgásában az olvasás problémáinak tanulmányozása igen fontos, és csak különböző tudományágak (szociológiai, történelem, pszichológiai, könyvtártudomány, informatika) legszorosabb együttműködésének bázisán működhet.

Ha a közelmúltban elsősorban az olvasás pszichológiai, egyéni megközelítését dolgozták ki, úgy napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kap az olvasás szociális jelentősége. A könyv körforgásának mint eszmék és ismeretek terjedési formájának csak szociális megközelítése biztosíthatja e cirkuláció alapvető elméleti jelentőségének konkrét megvilágítását, gyakorlati perspektívájának kijelölését.

A Szovjetunióban a legkülönbözőbb típusú olvasókat egyesíti az olvasás folyamata, érvényesül a könyvkiválasztásban a társadalmi hatás. Korunkban a szovjet emberek olvasnak legtöbbit a világon. A 20-as évekhez képest az olvasók száma mintegy megkétszereződött.

Napjainkban aktuális feladat a könyvpropaganda megszervezésében a tömegkommunikáció valamennyi eszközének koordinálása. Bár ma a Szovjetunió lakosságának kétharmad része állandó olvasó és használja a könyvtárakat, további cél elérni azt, hogy az egész lakosság rendszeres olvasóvá legyen.

A KÖNYV A MAI FRANCIAORSZÁGBAN Étienne DENNERY

A művelődéspolitikában és Franciaország kulturális fejlődésében a könyv továbbra is a társadalom építésének és fejlődésének alapvető eszköze marad. A tv konkurrenciája ellenére sem lehet tapasztalni, hogy az emberek most kevesebbet olvasnának mint azelőtt. Erősen nő a "teljes érettséget elért" olvasók – köztük a felsőfoku iskolás diákok – száma, de a könyvkiadás is kétszeresére nőtt Franciaországban 1960 és 1970 között.

Az anyagi eszközök növekedési tempója és az olvasás jellegzetessége természetesen társadalmi kategóriáktól függően változik: az olvasás függ a képzettség szintjétől és az urbanizáció fokától. Ami a husz éven felüli franciákat illeti – 53, 5%-uk könyvvásárló, de háromnegyed részük havi egy könyvnél nem vesz többet, ugyanakkor 22, 5% évi 2-6 könyvet vásárol.

Franciaországban az utóbbi években jelentős erőfeszítéseket tettek az olvasás fejlesztésére és az állam nagymértékben támogatja ezeket a vállalkozásokat (városi könyvtárak létesítése, mozgókönyvtárak tevékenysége a falvakban). A francia Könyvtári Igazgatóság aktuális céljai arra irányulnak, hogy új olvasókat vonjanak be oly módon, hogy elsősorban a gyermekek olvasási tevékenységét aktivizálják. Fontos célkitűzés még a könyvtári szolgáltatások erőteljes fejlesztése a falvakban és a munkástelepeleéseken.

Nemcsak a könyvek terjesztését kell szorgalmazni, hanem az olvasási szokások fejlődését is, mivel csak ily módon érhető el, hogy a kultúra és a társadalmi ismeretek minden ember számára elérhetőek legyenek.

A KÖNYVKULTÚRA FEJLESZTÉSE A KÖNYVTÁRAK ÁLTAL Herman LIBAERS

Azokról az erőfeszítésekről beszélve, melyek könyvek előállítására, megjavítására és terjesztésére vonatkoznak, hangsúlyozni kell a könyvtárosok felelősségét a könyv népszerűsítése területén.

A könyvtárosok elfogadták a felhívást, és az IFLA elkészítette az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel (EBSZ) széles programját, ami jelentősen hat a könyv népszerűsítésére. Az EBSZ ereje abból fakad, hogy törekszik gyakorlatiasan közelíteni a problémához: minden új könyvet minél előbb beszerezni és csak egyszer (a kibocsátó országban) feldolgozni – úgy, hogy a leírás jelentéktelen változtatásokkal bárhol használható legyen.

A könyvek hozzáférhetősége terén távolabbi lépés a "katalogizálás a kiadás ideje alatt" – ami azt jelenti, hogy magában a könyvben elhelyezhető az illető mű leírása – ezen dolgoznak az USA és a SZU Könyvtárosai, arra törekedve, hogy megtalálják a központi katalogizálás kérdésének megoldását. Egyre szélesebb körben alkalmazzák a korszerű technikai eszközöket a könyvtárosi tevékenységben – értve ezen a bibliográfiai leírás automatizált formájának egyezményességét. A könyvtárosok változatlan feladata, sőt egyre fontosabb feladata a könyvek propagálása. Növekvő szerep jut a jövőben az iskolai könyvtáraknak.

A TUDOMÁNYOS IRODALOM MEGFORMÁLÁSÁNAK KÉRDÉSEI

Horst KUNZE

Korunk jellemzője az egyre erősödő differenciálódás. Vonatkozik ez a könyvre is, amely már régen nem egységes kategória. A hagyományos könyv száz vagy ennél is több típusra vált szét, s velük szemben ugyanennyire különböző igények állnak.

Az olvasók igényei legdurvábban három csoportra oszthatók. Az olvasó célja lehet: a) szórakozás vagy egyszerűen a puszta időtöltés, b) a művészi élvezet, c) a tájékozódás, valamilyen információ szerzése. Mindegyik területen számos további elágazással találkozunk.

Legnagyobb változatosságot azonban az információt nyújtó könyv mutat. Mégis van két általános követelménye ennek a területnek. Ezek az időszerség (vagyis a kézirat lehető leggyorsabb megjelentetése) és a maximális hasznosíthatóság (egyebek közt pl. a kifogástalan olvashatóság révén). Igen nagy hangsúly esik a könyv célszerű megformálására. Idetartozó kérdések: világos adatok a címlapon, részletes és jól tagolt tartalomjegyzék, alkalmas bevezetés, a szöveg áttekinthető tagolása jól fogalmazott címekkel és alcímekkel, hivatkozások (ezeket a lap alján célszerű elhelyezni, nem a könyv végén), célszerű mutatók (mindig a könyv végén a helyük!). Különleges szabályok érvényesek a kézikönyvekre. De a monográfiákkal kapcsolatban is fontos leszögezni, hogy túlhaladott az a nézet, miszerint ezeket elejétől a végéig elolvassák. Ma már a monográfiákban is számtalan esetben egyszerűen keres valamit a kutató (esetleg csak egy adatot, egyetlen kérdés pozitív vagy negatív megválaszolását).

A különleges probléma abból adódik, hogy a tudományos könyvvel szemben nem egységes, differenciálatlan közönség áll, hanem ez sajátos olvasói csoportokra oszlik. Ezért fontos a redundanciát a minimumra csökkenteni. Az a természetes, hogy a tudomány törvényei határozzák meg a tudományos műalaki sajátosságait, ne pedig fordított módszerrel próbálkozunk. Hogy ez sikerüljön, a könyvtárosok és dokumentalisták értékes tapasztalatai nélkülözhetetlenek.

AZ OLVASÁSKUTATÁSOK ÉS JELENTŐSÉGÜK A
KÖNYVTÁROSOK SZÁMÁRA
Witold STANKIEWICZ

Korunkban a könyvnek és a könyvtárosoknak fontos szerepe van a kultúra terjesztésében és a tudományok és a gazdaság fejlesztésében. Ahhoz, hogy a könyvtárosok teljesíteni tudják ezeket a feladatokat új munkamódszereket kell kialakítaniuk.

Lengyelország könyvtárügye a könyvtáraknak és az egyéb információs szolgáltatásoknak egyetlen rendszerbe való integrálására irányuló erőfeszítések szerint modernizálódik. Ennek a tervnek megvalósításán dolgozik a Varsói Nemzeti Könyvtár a hozzá tartozó Könyv és Olvasási Intézet pedig ezt a munkát segíti elő azzal, hogy az olvasási szokásokat és a könyvtárak tevékenységét tanulmányozza.

A Könyv és Olvasási Intézet kutatási terve sok olyan kérdést foglal magában, melyek megoldása kijelöli a könyvtárügy modernizálásának útját. A nyilvános könyvtárakat érintő kutatások között az egyik legfontosabbnak az a célja, hogy meghatározza a könyv társadalomban betöltött funkcióját, a könyv helyét a társadalmi változásokban és a korszerű kultúrában.

A kutatások megmutatták, hogy mit kell megváltoztatni a nyilvános könyvtárak állományának szerkezetében, milyen irodalom felé kell orientálni a kiadókat, mely könyveknek kell elérhetőnek lenni bármikor a könyvesboltokban, hogyan hat a könyv az olvasók meghatározott csoportjaira stb. A több éves kutatások eredményei azt mutatják, hogy a lakosság 57 % -át tekinthetjük olvasónak. A könyv a tömegkommunikációs eszközök között közepes helyet foglal el. Megelőzi a napilap, a folyóirat, a rádió és a televízió. A lakosság 85 % -a olvas ujságot, 71 % -a folyóiratot, 90 % -a hallgat rádiót, 70 % -a nézi a televíziót. Mégis – nem tekintve ezt a sorrendet – Lengyelországban ma többen olvasnak mint a múltban bármikor.

A "KÖNYV VÁLSÁGÁNAK" NÉHÁNY ASPEKTUSA
KÖNYVTÁROS SZEMPONTBÓL
Rudolf FIEDLER

Az 1972-es év, a Nemzetközi Könyvév, az egész világon a könyv és az olvasás kérdésének lett szentelve. E nagy nemzetközi vállalkozást három alapvető kérdéscsoport indokolta:

1. a harmadik világnak a nyomtatott anyag iránti nagy igénye,
2. számos fejlett ország könyvvel való telítettsége,
3. a hatalmas könyvtermés, különösen a tudományos előadások, és jelentések regisztrálásának és feldolgozásának nehézségei.

Mindhárom kérdéscsoport igen jelentős, és szorosan összefügg a könyvtárak munkájával. A tudomány fejlődésének meggyorsulása, a kutatások számának emelkedése, az erősödő specializálódás a kiadványok "özönét" jelentik. Az évi átlag 600 000 könyv, 100 000 körüli folyóiratcím a könyvtárügyben valamiféle "válságot" okoz.

Gondos és részletes katalogizálásra van szükség, a téma szerinti feldolgozás jó rendszerére és a könyvtárakban új munkamódszerek bevezetésére, hogy a legrövidebb idő alatt elérhető legyen az olvasók számára a szükséges irodalom. A kutatások kimutatták, hogy a szakemberek előtt a fontos irodalom 80-90%-a ismeretlen marad, minthogy nincs módjuk azt elolvasni. Itt még az elektromos számítástechnika sem tud segíteni, amely pedig a jövőben igen nagy hasznára lesz a könyvtárügynek. A megoldást feltétlenül "adatbankok" létrehozásában kell megtalálni, különösen a műszaki tudományok területén, míg a humán és társadalomtudományok esetében a könyvek és folyóiratok megőrzik domináló szerepüket mint a képzés eszközei vagy mint a tudomány műszerei.

A KÖNYV ÉS JUGOSZLÁVIA KÖNYVTÁRÜGYÉNEK MAI TENDENCIÁI Branko BERCIC

A könyvtárak munkája attól függ, hogy hogyan értjük meg a könyv szerepét. A könyv mindenekelőtt társadalmi funkciót teljesít, szerepet játszik a képzésben és a tájékoztatásban. Eszerint a könyvtár tájékoztató és művelődési intézmény, amely a lakosság valamennyi korosztályának igényeit köteles kielégíteni. A jugoszláv könyvtárügy az önkormányzat társadalmi rendszerén alapul. A könyvtárak területi könyvtári rendszerekben egyesülnek, ezeken keresztül kapcsolódnak a köztársasági rendszerekbe, amelyek egymással együttműködve integrálódnak az egyre szélesebb nemzetközi információs-dokumentációs rendszerekbe. A közművelődési könyvtárak rendszere kiegészül az üzemek és oktatási intézmények könyvtári hálózataival.

A fejlesztés terve valamennyi könyvtárat egyesíti az integrált információs-dokumentációs rendszerekbe, az ismeretek állandó körforgásának céljával.

AZ IRODALMI ELLÁTÁS A KÖNYVTÁRI HÁLÓZATON KERESZTÜL AZ NSZK-BAN Kurt KÖSTER

Különbéle profilu és méretü, különböző felszereltségü könyvtárak biztosítják az NSZK-ban a lakosság könyvekkel való ellátását. A helyi irodalmi ellátottság biztosítására elsősorban az egyes intézményekhez tartozó könyvtárak állnak rendelkezésre (iskolai könyvtárak, hivatalok, intézetek, vállalatok, főiskolák könyvtárai és az egyetemi könyvtárak). Ha ezek a könyvtárak nem képesek teljesíteni az olvasók kéréseit, a feladat regionálisan oldódik meg – vagyis a városi, területi könyvtárak esetenként a felsőfoku oktatási intézmények könyvtárai kapnak szerepet, amelyek diszponálnak az egész körzet állománya fölött és rendelkeznek központi katalógussal.

Az NSZ-ban hét regionális könyvtár van, hét regionális központi katalógussal – melyekben mintegy 32 millió cimleírás van, ez kb. 48 millió kötetnyi állományt tükröz (több mint 500 könyvtárból).

Igen fontos feladat az érdemleges (releváns) irodalom beszerzésének biztosítása a világ minden országából. Ezt a szétágazó hálózati rendszerben a vásárlások maximális koordinációjával régió felüli (szövetségi) könyvtári központok biztosítják, melyek vállalják egy-egy tudományág irodalmának lehető legteljesebb beszerzését és néhány speciális feladat ellátását. Ebbe a rendszerbe tartoznak a Frankfurter Német Könyvtár, a müncheni és berlini állami könyvtárak, Köln, Bonn, Hannover, Kiel szakkönyvtárai stb.

Németország történelmi fejlődése és szövetségi rendszere nem tette lehetővé egy mindent átfogó nemzeti könyvtár, központi könyvtári rendszer és az irodalommal való ellátás egységes rendszerének megteremtését. A meglévő különbözőségek összehangolására tett erőfeszítéseket fogalmazták meg a Könyvtáros Kongresszus által elfogadott "Könyvtári terv"-ben, amelyet közreadtak és a szövetségi elnök elé terjesztettek.

A KÖNYVTÁRI DOLGOZÓ TÁRSADALMI FELELŐSSÉGE

Elena SZAVOVA

A könyvtáros hivatás az egyik legrégebb és leghumánabb foglalkozásnak számít. Mint közvetítő a könyvek és olvasók között, a könyvtáros ápolja ezt a szétszakíthatatlan kapcsolatot az ember haláláig. Ilyen társadalmi feladatot teljesítve viseli a felelősség egy részét az erkölcsi és hazafias ideálok fejlődéséért. A szétszakíthatatlan kapcsolat a társadalom és a könyvtár – pontosabban a társadalom és a könyvtáros – között szükségessé teszi a könyvtáros társadalmi szerepének, kötelességeinek, feladatainak és a társadalommal szembeni felelősségének pontos meghatározását.

Korunkban, a tudomány és technika viharos fejlődésének századában a könyvtári dolgozónak az olvasók minden fajta kérését teljesítenie kell, ami szakadatlan önképzést és fejlődést követel tőle. Ahhoz, hogy teljesíthesse társadalmi szerepét, a könyvtárosnak közvetlen kapcsolatot kell tartania a szakemberekkel és tudósokkal, be kell kapcsolódnia a tudományos információ egységes rendszerébe.

A könyvtárak és a tudományos információ egységes rendszere sok országban fejlődik azzal a céllal, hogy optimálisabb legyen az információ cirkulációja és racionálisabb a munkamegosztás. A tudományos dolgozók információkkal való ellátása hatékonyabb és gyorsabb lesz.

A KÖNYVTÁR MINT A TÁRSADALMI FEJLŐDÉS KRITÉRIUMA

Bozso TEZSAK

Az írásbeliség megjelenésének pillanatától a könyvtár a társadalmi fejlődés egyik legfontosabb eszköze.

Az új, hatalmas könyvtárárpület megnyitása a világ korszerű komplex és dinamikus műveltségének valódi megértéséhez biztosíthat alapot.

Napjainkban olyan fordulatot élünk át, amikor határozott intézkedéseket kell tenni, és új alapokon megszervezni a könyvtárügyet. Ha rövid időn belül nem csatlakozunk a világszerte kialakult információs rendszerekhez, abban az

esetben nem tudjuk legyőzni a válságot nemcsak a kultúra, tudomány és műveltség terén, de a politikában és a gazdaságban sem.

A BELGRÁDI KÖNYVTÁRAK OLVASÓI Milos NEMANJIC

A Kulturális Fejlődés Tanulmányozásának Intézete által folytatott felmérések első eredményei a belgrádi könyvtárak olvasóira vonatkoznak.

Tíz könyvtár 680 olvasójáról készítették a felmérést. Ugy választották meg őket, hogy képviseljék Belgrád egész területének szociális strukturáját.

A felmérés szerint a lakosság 6,1%-a használja a könyvtárakat. Az olvasók strukturájának elemzése a következő képet adta: 16,4% főiskolás, egyetemi hallgató, 20,5% középiskolás, 17,5% középfoku szakképzettséggel rendelkező dolgozó, 12,1% munkás és 13% háziasszony és nyugdíjas.

Érdekes ezeknek az olvasóknak a könyvhöz való hozzáállása: a megkérdezettek háromnegyed részének van saját könyvtára (20-500 könyv), amellel a felmérést megelőző kilenc hónap alatt a megkérdezettek fele vásárolt 1-10 darab könyvet. A vásárlás megvizsgálásakor a következő törvényszerűség mutatkozott meg: a kis könyvtárral rendelkező olvasóktól haladva a közepes ill. nagy könyvtárral bíró olvasók felé, egyre magasabb azoknak a százalékos aránya, akik hatnál nem kevesebb könyvet vettek. Ugyanakkor a legnagyobb saját könyvtárral rendelkező személyek között vannak azok az olvasók, akik leghosszabb ideje tagjai a könyvtáraknak.

A NEMZETKÖZI KÖNYVÉV – ÖSZTÖNZÉS MINDENKI SZÁMÁRA Deszanka SZAMATOVIC

Ugy tűnik, a Nemzetközi Könyvév véget vetett a sokéves vitának és peszsimista jóslatnak a könyv haláláról, hogy a könyv, mint legrégebb tömegkommunikációs eszköz és a tájékoztatás más eszközei – a film, rádió, televízió – közötti viszonyt nemcsak mint "vagy-vagy" tételt lehet megfogalmazni, hanem mint az "is-is" lehetőségét.

Ilyen következtetések nemcsak a Könyvév alatt lezajlott számos tartalmas találkozás optimista kijelentéseiből és elfogadott dokumentumaiból, nemcsak maguknak a könyvtárosoknak a könyvhöz való szentimentális viszonyából vonhatók le, hanem a könyvkiadás, könyvterjesztés, könyvhasználat reális mutatóin alapulnak.

Az országok többségében a legutóbbi vizsgálódások kimutatták, hogy a könyvkiadás (művek száma és példányszám) növekedése évi 5-10%, míg a televíziós hálózat (a készülékek száma) szélesedése évi 6-7%.

Az egyensúly fokozatos kialakulása nem jelenti hogy kevesebb lett a könyvtárosoknak, vagy a szerző-kiadó-könyvkereskedelem-könyvtár lánc többi dolgozójának kötelessége abban az erőfeszítésben, hogy a könyv minél előbb az olvasó kezébe kerüljön.

Természetesen ehhez a tevékenységhez a legszorosabb együttműködés szükséges, főleg az egyes könyvtárak között, amelyek társadalmi funkciójuk jellegéből következően nem konkurrálhatnak egymással, és amelyek a legtöbb országban a könyvtermelés leghatalmasabb fogyasztói.